

THE PHILOSOPHY OF CIVIL SERVICE: THEORETICAL FOUNDATIONS AND DEFINITIONS

Begzod Kholmakhammadovich Sarimsakov

*Chief Inspector, Namangan Regional Branch of the Agency for Management Efficiency under the President of the Republic of Uzbekistan
Namangan, Uzbekistan*

ABOUT ARTICLE

Key words: civil service, public administration, civil servant, bureaucratic system, meritocracy, rule of law, public interest, civil service ethics, New Public Management, e-government, digital public services, administrative reforms.

Received: 04.08.26

Accepted: 05.08.26

Published: 06.08.26

Abstract: This article systematically analyzes the concept of civil service, its socio-philosophical essence, and its theoretical and institutional foundations. The formation of the civil service is examined within the framework of its evolution from ancient political and philosophical views to the theories of classical bureaucracy, New Public Management, digital public administration, and modern service-oriented governance. Alongside the views of foreign scholars such as Plato, Aristotle, Thomas Hobbes, John Locke, Jean-Jacques Rousseau, Max Weber, Woodrow Wilson, John Rawls, Friedrich Hayek, Milton Friedman, David Osborne, and others, the article analyzes the perspectives of Uzbek scholars and specialists on public administration, civil service, administrative ethics, and institutional reforms. It also examines the legal and philosophical characteristics of Uzbekistan's national civil service model based on the Law of the Republic of Uzbekistan "On Civil Service," Presidential decrees on public administration reforms, and relevant strategic documents. The purpose of the article is to provide an in-depth analysis of the theoretical foundations and modern definitions of the philosophy of civil service and to scientifically substantiate its content in the context of Uzbekistan.

DAVLAT FUQAROLIK XIZMATI FALSAFASI: NAZARIY ASOSLAR VA TA'RIFLAR

Begzod Xolmaxammadovich Sarimsakov

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Boshqaruv samaradorligi agentligi

Namangan viloyat filliali bosh inspektori

Namangan, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: davlat fuqarolik xizmati, davlat boshqaruvi, davlat xizmatchisi, byurokratik tizim, meritokratiya, qonun ustuvorligi, jamoat manfaatlari, davlat xizmati etikasi, yangi davlat menejmenti, elektron hukumat, raqamli davlat xizmatlari, ma'muriy islohotlar.

Annotatsiya: Ushbu maqolada davlat fuqarolik xizmati tushunchasi, uning ijtimoiy-falsafiy mohiyati, nazariy va institutsional asoslari tizimli ravishda tahlil qilinadi. Davlat xizmatining shakllanishi qadimgi siyosiy-falsafiy qarashlardan tortib, klassik byurokratiya nazariyasi, yangi davlat menejmenti, raqamli davlat boshqaruvi va zamonaviy xizmatga yo'naltirilgan boshqaruv konsepsiyalarigacha bo'lgan evolyutsiya doirasida ko'rib chiqiladi. Xorijiy olimlar — Platon, Aristotel, Tomas Gobbs, Jon Lok, Jan-Jak Russo, Maks Veber, Vudro Vilson, Jon Rols, Fridrix Hayek, Milton Fridman, Devid Osborn va boshqalarning qarashlari bilan bir qatorda O'zbekiston olimlari va mutaxassislarining davlat boshqaruvi, davlat xizmati, boshqaruv etikasi hamda institutsional islohotlarga oid fikrlari tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi qonuni, davlat boshqaruvini isloh qilishga doir Prezident farmonlari va strategik hujjatlar asosida milliy davlat fuqarolik xizmati modelining huquqiy-falsafiy xususiyatlari ochib beriladi. Maqolaning maqsadi — davlat fuqarolik xizmati falsafasining nazariy asoslari va zamonaviy ta'riflarini chuqur tahlil qilish hamda O'zbekiston sharoitida uning mazmunini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat.

ФИЛОСОФИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАЖДАНСКОЙ СЛУЖБЫ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И ОПРЕДЕЛЕНИЯ

Бегзод Холмахаммадович Саримсаков

Главный инспектор Наманганского областного филиала Агентства эффективности управления при Президенте Республики Узбекистан

Наманган, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: государственная гражданская служба, государственное управление, государственный гражданский служащий, бюрократическая система, меритократия, верховенство

Аннотация: В статье системно анализируются понятие государственной гражданской службы, ее социально-философская сущность, теоретические и институциональные основы. Формирование

закона, общественные интересы, этика государственной службы, новый государственный менеджмент, электронное правительство, цифровые государственные услуги, административные реформы.

государственной службы рассматривается в рамках эволюции от древних политико-философских взглядов до теорий классической бюрократии, нового государственного менеджмента, цифрового государственного управления и современных концепций сервисно-ориентированного управления. Наряду с взглядами зарубежных ученых — Платона, Аристотеля, Томаса Гоббса, Джона Локка, Жан-Жака Руссо, Макса Вебера, Вудро Вильсона, Джона Ролза, Фридриха Хайека, Милтона Фридмана, Дэвида Осборна и других — анализируются взгляды узбекских ученых и специалистов на государственное управление, государственную службу, управленческую этику и институциональные реформы. Кроме того, раскрываются правовые и философские особенности национальной модели государственной гражданской службы Узбекистана на основе Закона Республики Узбекистан «О государственной гражданской службе», указов Президента по реформированию государственного управления и соответствующих стратегических документов. Цель статьи — углубленно проанализировать теоретические основы и современные определения философии государственной гражданской службы, а также научно обосновать ее содержание в условиях Узбекистана.

Kirish. Davlat fuqarolik xizmati zamonaviy davlat boshqaruvi tizimining eng muhim institutsional komponentlaridan biri bo'lib, davlat siyosati va qonunchilik talablarini amaliyotga tatbiq etuvchi professional faoliyat tizimini ifodalaydi. Uning mazmuni faqat davlat organlarida mehnat qiluvchi xodimlar yig'indisi bilan cheklanmaydi. Davlat fuqarolik xizmati huquqiy maqom, kasbiy kompetensiya, xizmat etikasi, javobgarlik, jamoat manfaatlariga sadoqat va boshqaruv natijadorligi kabi o'zaro bog'liq elementlarni qamrab oluvchi murakkab ijtimoiy institutdir.

Mazkur tushuncha siyosatshunoslik, davlat boshqaruvi nazariyasi, huquqshunoslik, sotsiologiya va ijtimoiy falsafa fanlarining kesishgan nuqtasida shakllangan. Davlat xizmatining tarixiy rivojlanishi davlat institutlarining murakkablashuvi, davlat vakolatlarining kengayishi va jamiyat bilan davlat o'rtasidagi munosabatlarning institutsionallashuvi bilan bog'liq. Shu

ma'noda davlat fuqarolik xizmati davlat hokimiyatini kundalik va professional tarzda amalga oshirishning tashkiliy vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbekiston sharoitida davlat fuqarolik xizmati tushunchasi mustaqillikdan keyingi davrda bosqichma-bosqich huquqiy va institutsional mazmun kasb etdi. Ayniqsa, 2022-yil 8-avgustda qabul qilingan O'RQ-788-son "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi qonun ushbu sohadagi munosabatlarni yagona huquqiy asosga keltirdi. Qonunga ko'ra, davlat fuqarolik xizmati davlat xizmatining bir turi bo'lib, O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining davlat fuqarolik xizmati lavozimlaridagi davlat organlari vakolatlari amalga oshirilishini ta'minlashga doir haq to'lanadigan kasbiy faoliyatidir.

Davlat boshqaruvi va davlat xizmatining nazariy ildizlari qadimgi siyosiy falsafaga borib taqaladi. Platon davlatni boshqarishda bilim, fazilat va kasbiy tayyorgarlikning ahamiyatini alohida ko'rsatgan. Uning "ideal davlat" konsepsiyasida boshqaruv vazifasi tasodifiy yoki shaxsiy manfaatga asoslangan faoliyat emas, balki jamiyatning umumiy farovonligini ko'zlovchi oqilona faoliyat sifatida talqin qilinadi. Shu nuqtayi nazardan, Platon qarashlari zamonaviy davlat xizmatchisiga qo'yiladigan kompetentlik va axloqiy mas'uliyat talablarining falsafiy ildizlarini tushuntirishga yordam beradi.

Aristotel esa davlat boshqaruvini umumiy manfaat va siyosiy hamjamiyatning barqarorligini ta'minlash vositasi sifatida ko'radi. Uning qarashlarida qonun ustuvorligi, davlat tuzilishining maqsadga muvofiqligi va fuqarolarning umumiy manfaatlari muhim o'rin egallaydi. Davlat xizmati nuqtayi nazaridan Aristotelning yondashuvi boshqaruv faoliyatini xususiy manfaatdan ajratib, uni polisning umumiy farovonligi bilan bog'lash zarurligini ko'rsatadi.

Yangi davr siyosiy falsafasida Tomas Gobbs davlatni tartibsizlikni bartaraf etuvchi va ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlovchi siyosiy institut sifatida asoslaydi. Jon Lok esa davlat hokimiyatining legitimligini fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish bilan bog'laydi. Bu ikki yondashuvdan kelib chiqib, davlat xizmatchisi bir tomondan davlat hokimiyatining uzluksizligini ta'minlasa, ikkinchi tomondan uning faoliyati fuqarolarning qonuniy huquqlari bilan cheklanishi kerak, degan xulosaga kelish mumkin.

Jan-Jak Russo "umumiy iroda" g'oyasi orqali davlat boshqaruvi va jamoat manfaatlari o'rtasidagi munosabatni yanada chuqurlashtirdi. Uning konsepsiyasida davlat hokimiyati alohida guruh yoki mansabdor shaxs manfaatiga emas, jamiyatning umumiy manfaatiga xizmat qilishi lozim. Shu jihatdan davlat fuqarolik xizmati falsafasining markaziy kategoriyalaridan biri bo'lgan "jamoat manfaatlari" tushunchasi aynan ana shu an'anada shakllangan.

Davlat xizmatining zamonaviy ilmiy nazariyasini tushunishda Maks Veberning byurokratiya konsepsiyasi alohida ahamiyatga ega. Veberning ideal-tipik byurokratiya modeli

ierarxik tuzilma, aniq vakolatlar taqsimoti, yozma qoidalar, professional kompetensiya, lavozimlarning shaxsiy manfaatlardan nisbatan xoli yuritilishi va meritokratik tanlov kabi belgilar bilan tavsiflanadi. Zamonaviy ilmiy adabiyotlarda ham Veber byurokriyasi professional, qoidalarga asoslangan, ierarxik va impersonal boshqaruv tizimi sifatida izohlanadi.

Veberning yondashuvi davlat fuqarolik xizmatini shaxsiy hukmronlikdan institutsional boshqaruvga o'tish mexanizmi sifatida tushuntirish imkonini beradi. Ya'ni davlat xizmatchisining vakolati uning shaxsiy nufuzi yoki boyligidan emas, balki egallab turgan lavozimi va qonun bilan belgilangan vakolatlaridan kelib chiqadi. Bu tamoyil zamonaviy huquqiy davlatda mansabdor shaxs faoliyatining qonuniyligi va hisobdorligini ta'minlashda muhimdir.

Biroq klassik byurokratik modelning zaif tomoni ham mavjud: haddan tashqari formalizm, qoidalarning ko'payishi, qaror qabul qilishning sekinlashuvi va fuqaroga xizmat ko'rsatishning vosita emas, maqsadga aylanib qolishi xavfi. Shu sababli zamonaviy davlat xizmati Veberning qonuniylik va professionalizm tamoyillarini saqlagan holda, natijadorlik, fuqaroga yo'naltirilganlik, ochiqlik va raqamli texnologiyalar bilan boyitilmoqda.

Vudro Vilson 1887-yildagi "The Study of Administration" asarida davlat boshqaruvini mustaqil ilmiy tadqiqot sohasi sifatida shakllantirish zaruratini ilgari surgan. Uning yondashuvida ma'muriy faoliyatning samaradorligi, professional tayyorgarlik va boshqaruv jarayonlarini ilmiy asosda tashkil etish masalalari markaziy o'rin tutadi. Bu qarashlar davlat xizmatining siyosiy qarorlarni texnik va professional jihatdan amalga oshiruvchi institut sifatidagi tabiatini anglashga xizmat qiladi.

David Osborne va Ted Gaeblerning "Reinventing Government" konsepsiyasi esa davlat boshqaruvida tadbirkorlik ruhi, natijadorlik, innovatsiya, xizmat sifati va fuqarolar ehtiyojiga moslashuvchanlikni kuchaytirishni taklif etadi. Mazkur yondashuv yangi davlat menejmenti bilan bog'liq bo'lib, an'anaviy byurokratik tizimning qattiq protseduralarini qisqartirish va natijaga yo'naltirilgan boshqaruvni rivojlantirishga urg'u beradi.

O'zbekistondagi ilmiy qarashlarda ham davlat boshqaruvining huquqiylik, samaradorlik, inson manfaatlari va zamonaviy texnologiyalar bilan bog'liqligi kuchayib bormoqda. Jumladan, O'zbekiston Milliy universiteti tadqiqotchisi Sh.Mahkamov davlat boshqaruvi tizimida innovatsion texnologiyalarni qo'llash jarayonlarini tahlil qilib, boshqaruvning zamonaviy texnologik vositalar bilan yangilanishi masalasiga e'tibor qaratadi. Bu yondashuv xorijiy "raqamli davlat" va "yangi davlat menejmenti" konsepsiyalari bilan uyg'unlashadi.

Mahalliy tadqiqotlarda Nizomulmulkning "Siyosatnoma" asaridagi adolat, mas'uliyat, ilm va axloqiylik g'oyalari ham zamonaviy boshqaruv uchun dolzarb metodologik manba sifatida

baholanmoqda. S.Azamova va T.Xidirov tadqiqotlarida Nizomulmulk qarashlarining davlat va jamiyat boshqaruvidagi adolat, rahbar mas'uliyati va ishonch tamoyillari bilan bog'liqligi ko'rsatib berilgan.

F.Tojiddinov va D.Rahimova kabi mahalliy tadqiqotchilar ham "Siyosatnoma" doirasidagi siyosiy tafakkur, rahbarlik madaniyati va ijtimoiy mas'uliyat masalalarini zamonaviy boshqaruv nuqtayi nazaridan talqin qiladilar.

Shunday qilib, xorijiy va mahalliy ilmiy yondashuvlarni qiyoslash davlat fuqarolik xizmatining faqat ma'muriy-huquqiy emas, balki axloqiy, ijtimoiy va falsafiy institut ekanini ko'rsatadi. Xorijiy nazariyalar professionalizm, meritokratiya, qonuniylik va natijadorlikni kuchaytirs, milliy ilmiy tafakkur adolat, mas'uliyat, xalq manfaatiga xizmat qilish, rahbarning axloqiy fazilatlari va jamoat ishonchi kabi qadriyatlarni oldinga chiqaradi.

O'zbekiston Respublikasida davlat fuqarolik xizmatining huquqiy asoslarini shakllantirishda 2022-yil 8-avgustdagi O'RQ-788-son "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi Qonun muhim burilish bo'ldi. Mazkur qonun davlat fuqarolik xizmatiga yagona huquqiy ta'rif beradi, uning prinsiplari, davlat xizmatchilarining huquq va majburiyatlari, xizmatga kirish, xizmatni o'tash, kasbiy rivojlanish, odob-axloq va korrupsiyaga qarshi mexanizmlarni tartibga soladi.

Qonunda davlat fuqarolik xizmati tizimining yagonaligi va barqarorligi, qonuniylik, adolatlilik, fuqarolarning huquq va qonuniy manfaatlarining ustuvorligi, davlat xizmatiga kirishda tenglik, meritokratiya, professionallik va ochiqlik kabi tamoyillarning institutsional ahamiyati belgilangan. Shu jihatdan O'zbekiston modeli klassik byurokratiyaning huquqiylik va professionalizm elementlarini zamonaviy meritokratiya va ochiqlik tamoyillari bilan birlashtirishga intilmoqda.

2019-yil 3-oktabrdagi PF-5843-son Farmon bilan kadrlar siyosati va davlat fuqarolik xizmati tizimini tubdan takomillashtirish bo'yicha yangi institutsional yondashuvlar belgilandi. Mazkur islohotlar davlat xizmatiga ochiq va professional kadrlarni jalb qilish, yagona kadrlar siyosatini shakllantirish va davlat xizmatchilarining kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning davlat boshqaruviga oid qarashlarida ham davlat organlarining asosiy mezon sifatida inson manfaatlari va xizmat sifati alohida ta'kidlanadi. 2026-yilgi davlat boshqaruvi masalalariga bag'ishlangan nutqda "Xalq davlat idoralariga emas, davlat idoralari xalqqa xizmat qilishi lozim" tamoyili davlat siyosati darajasiga ko'tarilgani qayd etilgan. Mazkur yondashuv davlat fuqarolik xizmati falsafasini "hokimiyatni amalga oshirish" modelidan "jamiyatga xizmat qilish" modeliga siljitayotganini ko'rsatadi.

Shuningdek, Shavkat Mirziyoyevning “Yangi O‘zbekiston strategiyasi” asarida davlat va jamiyat qurilishini takomillashtirish, inson manfaatlarini ta‘minlash, boshqaruv tizimini modernizatsiya qilish va davlat institutlarining samaradorligini oshirish masalalari strategik vazifa sifatida ilgari suriladi. Ushbu qarashlar davlat xizmatchisini oddiy ijrochi emas, balki davlat siyosatini jamiyat ehtiyojlari bilan bog‘lovchi professional boshqaruvchi sifatida ko‘rishga imkon beradi.

Birinchidan, davlat fuqarolik xizmati boshqaruv funksiyasini bajaradi. Davlat siyosati, qonunlar va strategik dasturlar aynan professional davlat apparati orqali amaliyotga tatbiq etiladi. Shu sababli davlat xizmatchisining kompetensiyasi davlat siyosatining real natijalariga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi.

Ikkinchidan, davlat fuqarolik xizmati huquqiy tartibni ta‘minlash funksiyasiga ega. Davlat xizmatchisi o‘z vakolatlarini qonun doirasida amalga oshirishi, qarorlarning huquqiy asoslanganligi va fuqarolarning huquqlariga rioya qilinishini ta‘minlashi lozim. Bu jihat Veberning legal-ratsional boshqaruv konsepsiyasi bilan bevosita bog‘liq.

Uchinchidan, ijtimoiy integratsiya funksiyasi mavjud. Davlat xizmatlari, davlat dasturlari va ma‘muriy qarorlar turli ijtimoiy guruhlar manfaatlarini umumiy davlat-huquqiy makonda muvofiqlashtirishga xizmat qiladi. Davlat xizmatchisi jamiyatning turli qatlamlari bilan davlat instituti o‘rtasidagi institutsional vositachi sifatida faoliyat yuritadi.

To‘rtinchidan, davlat fuqarolik xizmati ijtimoiy adolatni ta‘minlash mexanizmlaridan biridir. Jon Rolsning adolat konsepsiyasida institutlar jamiyatdagi asosiy huquq va imkoniyatlarning adolatli taqsimlanishini ta‘minlashi kerakligi ilgari suriladi. O‘zbekistonda ham davlat xizmatlarining ommabopligi, ijtimoiy himoya, teng imkoniyat va davlat xizmatlaridan foydalanishdagi diskriminatsiyaga yo‘l qo‘ymaslik masalalari davlat boshqaruvining ijtimoiy mazmunini belgilaydi.

Beshinchidan, davlat fuqarolik xizmati jamoatchilik ishonchini shakllantiruvchi funktsiyani bajaradi. Davlat organlarining fuqarolar bilan muloqot madaniyati, murojaatlarni ko‘rib chiqish tezligi, qarorlarning asoslanganligi va korrupsiyadan xoli faoliyat davlatga bo‘lgan ishonchni belgilaydi. Demak, davlat xizmatchisining etikasi faqat ichki xizmat masalasi emas, balki davlat legitimligining muhim omilidir.

Liberal model davlatning asosiy vazifalarini shaxs erkinligi, mulk huquqi va qonun ustuvorligini himoya qilish bilan bog‘laydi. Fridrix Hayek va Milton Fridman qarashlarida davlatning iqtisodiyotga ortiqcha aralashuvini cheklash, raqobat va individual tanlovni kengaytirish g‘oyalari ustuvor hisoblanadi. Davlat xizmati nuqtayi nazaridan bu model ortiqcha

ma'muriy yuklamani kamaytirish va davlatning vakolatlarini aniq chegaralash zarurligini ko'rsatadi.

Yangi davlat menejmenti modeli davlat boshqaruvida natijadorlik, xizmat sifati, samaradorlik, raqobat va boshqaruvning moslashuvchanligini kuchaytirishga qaratilgan. Osborne va Gaebler yondashuvida davlatning "nima qilish" masalasidan tashqari "qanday qilib yaxshiroq qilish" masalasi markazga chiqadi. O'zbekistonning ma'muriy islohotlari jarayonida ixcham va samarali boshqaruv, xizmatlar sifatini oshirish hamda ortiqcha ma'muriy to'siqlarni kamaytirish masalalarining kun tartibiga chiqishi ushbu modelning ayrim elementlari bilan hamohangdir.

Ijtimoiy-demokratik model esa davlatning ijtimoiy tenglik, ijtimoiy himoya va umumiy farovonlikni ta'minlashdagi faol rolini ta'kidlaydi. Mazkur modelda davlat xizmati fuqarolarga teng va sifatli xizmat ko'rsatish, ijtimoiy himoya va jamoat manfaatlarini ta'minlashning asosiy instituti sifatida ko'riladi.

Zamonaviy raqamli davlat modeli yuqoridagi yondashuvlarni texnologik jihatdan qayta talqin qiladi. Elektron hukumat, raqamli davlat xizmatlari, ma'lumotlarga asoslangan qaror qabul qilish, ochiq ma'lumotlar va avtomatlashtirilgan xizmatlar davlat xizmatchisining rolini ham o'zgartirmoqda. U endilikda faqat hujjatlarni rasmiylashtiruvchi ijrochi emas, balki ma'lumotlarni tahlil qiluvchi, siyosat natijalarini baholovchi va fuqarolarga qulay xizmatlarni loyihalovchi professionalga aylanmoqda.

O'zbekistonda davlat fuqarolik xizmatining transformatsiyasi ma'muriy islohotlar, kadrlar siyosatini modernizatsiya qilish, davlat xizmatlarini raqamlashtirish va ochiqlikni kuchaytirish jarayonlari bilan uzviy bog'liq. "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi Qonun davlat xizmatchilarining kasbiy kompetensiyasini muntazam rivojlantirish, xizmatga tanlov asosida kirish va professional davlat xizmatchilari korpusini shakllantirishga huquqiy zamin yaratdi.

Davlat xizmatini rivojlantirish bo'yicha amaliyotda inson resurslarini strategik rejalashtirishga ham katta e'tibor qaratilmoqda. Davlat xizmatini rivojlantirish agentligi materiallarida davlat organlarida inson resurslarini tahlil qilish, rejalashtirish, kadrlar siyosati va davlat organlarining ehtiyojlarini strategik vazifalar bilan uyg'unlashtirish zarurligi qayd etilgan. Bu holat davlat xizmatining "lavozimga odam topish" modelidan "strategik maqsadga mos inson kapitalini boshqarish" modeliga o'tishini anglatadi.

"O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida adolatli jamiyat va qonun ustuvorligini ta'minlash, davlat xizmatlarini raqamlashtirish, shaffoflikni oshirish, inson kapitalini rivojlantirish va davlat boshqaruvi samaradorligini kuchaytirish kabi yo'nalishlar belgilangan. Shu sababli davlat fuqarolik xizmati islohoti alohida kadrlar siyosati masalasi emas, balki mamlakat taraqqiyotining institutsional sharti sifatida qaralishi lozim.

Raqamlashtirish jarayonining falsafiy jihatida shundaki, davlat va fuqaro o'rtasidagi munosabatning tabiati o'zgarib bormoqda. An'anaviy modelda fuqaro ko'pincha davlat idorasiga murojaat qiluvchi subyekt sifatida namoyon bo'lsa, raqamli davlat modelida xizmat fuqaroning ehtiyojidan kelib chiqib avtomatik yoki proaktiv tarzda taqdim etilishi mumkin. Bunda davlat xizmatchisining asosiy vazifasi jarayonni murakkablashtirish emas, balki uni soddalashtirish, nazorat qilish va natijani ta'minlashdan iborat bo'ladi.

Xulosa. Davlat fuqarolik xizmati davlat hokimiyati va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni amaliy jihatdan ta'minlaydigan, professionalizm, huquqiylik, axloqiy mas'uliyat va jamoat manfaatlarini birlashtiruvchi murakkab institutsional tizimdir. Uning falsafiy mazmuni tarixiy jihatdan o'zgarib kelgan: qadimgi davrda davlat boshqaruvi adolat va ezgulik bilan, yangi davrda huquq va legitimlik bilan, klassik modernizm ratsional byurokratiya va professionalizm bilan, zamonaviy davrda esa natijadorlik, fuqaroga yo'naltirilganlik, ochiqlik, raqamlashtirish va ijtimoiy mas'uliyat bilan tobora ko'proq bog'lanmoqda.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, davlat fuqarolik xizmatining samarali modeli birgina nazariyaga tayanib qolmasligi kerak. Veberning qonuniylik, ierarxiya va professionalizm tamoyillari davlat boshqaruvida institutsional barqarorlikni ta'minlasa, Vilsonning professional ma'muriyat haqidagi qarashlari boshqaruvni ilmiy va kasbiy asosda tashkil etishga yordam beradi. Osborne va Gaeblerning yondashuvi natijadorlik va innovatsiyani kuchaytirsa, Rolsning adolat nazariyasi davlat xizmatining ijtimoiy yo'nalishini belgilaydi. Milliy ilmiy tafakkurda esa adolat, axloq, rahbar mas'uliyati, xalq manfaatiga xizmat qilish va jamoatchilik ishonchi kabi qadriyatlar ushbu nazariyalarni O'zbekistonning tarixiy va madaniy sharoiti bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi.

O'zbekiston Respublikasining O'RQ-788-son Qonuni davlat fuqarolik xizmatining huquqiy chegaralari va asosiy tamoyillarini aniq belgilab bergani bilan alohida ahamiyatga ega. Mazkur huquqiy asosni amaliyotda to'laqonli ro'yobga chiqarish uchun meritokratiya, ochiq tanlov, kasbiy kompetensiya, xizmat etikasi, manfaatlar to'qnashuvining oldini olish, korrupsiyaga qarshi mexanizmlar va xodimlar faoliyatini natija asosida baholash tizimlarini izchil rivojlantirish zarur.

Kelgusida davlat fuqarolik xizmatining falsafiy asoslarini "hokimiyat egasi" emas, "jamoat manfaatiga xizmat qiluvchi professional" konsepsiyasi asosida takomillashtirish maqsadga muvofiq. Bunday yondashuv davlat xizmatchisining huquqiy vakolatini uning ijtimoiy mas'uliyati bilan muvozanatlashtiradi. Davlat xizmatchisi uchun qonunga bo'ysunishning o'zi yetarli emas; u fuqaroga hurmat, xolislik, halollik, xizmat sifati va jamoat manfaatlariga sadoqatni ham o'z faoliyatining mezoniga aylantirishi kerak.

Raqamli transformatsiya sharoitida davlat fuqarolik xizmatining kelajagi inson kapitali va texnologik salohiyatning uyg'unligiga bog'liq. Sun'iy intellekt, ma'lumotlar tahlili, elektron hukumat va proaktiv davlat xizmatlari davlat apparatining ko'plab texnik funksiyalarini avtomatlashtirishi mumkin. Biroq davlat xizmatining axloqiy va ijtimoiy mas'uliyati to'liq avtomatlashtirilmaydi. Shu bois kelajak davlat xizmatchisidan texnologik savodxonlik bilan bir qatorda tanqidiy fikrlash, kommunikativ kompetensiya, etik qaror qabul qilish va murakkab ijtimoiy vaziyatlarni boshqarish qobiliyatini talab qiladi.

Umuman olganda, O'zbekiston uchun samarali davlat fuqarolik xizmati modeli uch asosiy ustunga tayanishi lozim: birinchisi — qonun ustuvorligi va institutsional barqarorlik; ikkinchisi — meritokratiya, professionallik va axloqiy mas'uliyat; uchinchi — fuqaroga yo'naltirilganlik, raqamli transformatsiya va natijadorlik. Ana shu uch yo'nalish uyg'unlashgan taqdirdagina davlat fuqarolik xizmati davlat siyosatini bajaruvchi ma'muriy apparatdan jamiyat taraqqiyotini ta'minlovchi zamonaviy professional institutga to'liq aylanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev, Sh. M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. Mirziyoyev, Sh. M. Davlat boshqaruvi sifatini oshirishga oid nutq va ma'ruzalar. — O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti, 2026.
3. Weber, M. Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology. — Berkeley: University of California Press, 1978. (Byurokratiyaning legal-ratsional modeli).
4. Osborne, D., Gaebler, T. Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit Is Transforming the Public Sector. — Reading, MA: Addison-Wesley, 1992.
5. Locke, J. Two Treatises of Government. — Cambridge: Cambridge University Press.
6. Rousseau, J.-J. The Social Contract. — London: Penguin Classics.
7. Rawls, J. A Theory of Justice. — Cambridge, MA: Harvard University Press, 1971.
8. Hayek, F. A. The Constitution of Liberty. — Chicago: University of Chicago Press, 1960.
9. Friedman, M. Capitalism and Freedom. — Chicago: University of Chicago Press, 1962.
10. Azamova, S. A., Xidirov, T. Q. Nizomulmulkning "Siyosatnoma" asarida davlat va jamiyat boshqaruvi tamoyillari.

11. Tojiddinov, F. K. Nizomulmulk siyosiy tafakkuri va o'rta asr musulmon boshqaruv tizimlari.
12. Rahimova, D. "Siyosatnoma" asarida rahbarlik psixologiyasi va ijtimoiy mas'uliyat talqini.
13. Nizomulmulk. Siyosatnoma yoki Siyar ul-Muluk. — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1990.
14. Wilson, W. The Study of Administration // Political Science Quarterly. — 1887. — Vol. 2, No. 2.
15. Mahkamov, Sh. Davlat boshqaruv tizimida innovatsion texnologiyalarni qo'llash bosqichlari // International Scientific-Practical Conference. — 2023. — №1. — B. 275–277.
16. "Jamiyat va boshqaruv" ilmiy jurnali. — O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi. ISSN 2181-7340.
17. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 3-oktabrdagi PF-5843-son "O'zbekiston Respublikasida kadrlar siyosati va davlat fuqarolik xizmati tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni.
18. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni.
19. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston – 2030" strategiyasiga oid hujjatlari. — LexUZ.
20. O'zbekiston Respublikasining 2022-yil 8-avgustdagi O'RQ-788-son "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi Qonuni. — LexUZ